

Utrechtse festivals op weg...

Naar Edinburgh

Festivalreis 18 t/m 20 augustus 2011

Door samenwerking tussen festivals, overheid en bedrijfsleven is Edinburgh er in geslaagd zich te positioneren als dé festivalstad van de wereld. Dat zorgt niet alleen voor meer dan vier miljoen bezoekers per jaar, maar ook voor trotse inwoners.

Om inspiratie op te doen in deze Similar City van Utrecht¹ brachten vertegenwoordigers van Utrechtse Festivals, de Gemeente Utrecht, de Vrede van Utrecht en de Provincie Utrecht van 18 t/m 20 augustus een bezoek aan Edinburgh. Wethouder Frits Lintmeijer onderbrak zijn vakantie in Schotland om aan te schuiven bij enkele onderdelen van het programma en Jan van Weijen, hoofd pers en culturele zaken van de Nederlandse Ambassade in Londen, voegde zich bij enkele sessies bij de delegatie.

Doel van het werkbezoek was te leren van de samenwerking die de festivals in Edinburgh zijn aangegaan en geïnspireerd te raken de samenwerking tussen Utrechtse festivals aan te halen en gezamenlijk op weg te gaan naar 2018 (Culturele Hoofdstad van Europa). Daarnaast droeg de reis bij aan het leggen van internationale contacten en bleek het een goede manier elkaar beter te leren kennen. 'Het was fijn om deze reis te maken met de directe collega's uit Utrecht en elkaar zo beter te leren kennen.'

De festivalreis is een initiatief van Francy Derks in samenwerking de Gemeente Utrecht, afdeling BIS/ Internationalisering en werd financieel ondersteund door de Gemeente Utrecht, de Provincie Utrecht en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

¹ Het Similar Cities Network, in 2008 opgericht door de Gemeente Utrecht, is een samenwerkingsverband tussen 7 steden, waar naast Utrecht en Edinburgh ook Aarhus, Bologna, Gent, Malmö, Stuttgart deel van uitmaken.

Ontmoeting en inspiratie

Zoals de International Festival Guide zegt: 'There is no place on earth like Edinburgh in August'. Er vinden in die maand vijf festivals tegelijkertijd plaats, waaronder het Edinburgh Festival Fringe, Edinburgh International Festival en het Edinburgh International Book Festival. De festivals nemen letterlijk bezit van de stad; pleinen, binnenplaatsen en gebouwen worden podium. Gezamenlijk trekken de festivals vier miljoen bezoekers, meer dan 25.000 artiesten en dragen ze een kleine 200 miljoen pond bij aan de lokale economie. Ondanks deze enorme aantallen is het relatief rustig en schoon op straat. 'Een goed geleide vrijstaat', zoals een van de deelnemers het formuleerde. Er is groot draagvlak voor de festivals, ook bij de lokale bevolking, bij de huidige bezuinigingen in Schotland blijven de festivals in Edinburgh dan ook buiten schot.

Hoe heeft Edinburgh dit gedaan?

De festivals in Edinburgh ontstonden vlak na WO II als antwoord op de (culturele) verwoestingen van de oorlog en groeiden in de decennia die volgden uit tot de grote festivals die ze nu zijn. Een onderzoek naar de internationale concurrentiepositie van Edinburgh als festivalstad, het rapport *Thundering Hooves; Maintaining the Global Competitive Edge of Edinburgh's Festivals (2006)*² leidde in 2007 tot de oprichting van Festivals Edinburgh, waarin de 12 belangrijkste festivals samenwerken. De directies van de festivals vormen het bestuur, die een directeur aanstelde voor de dagelijkse gang van zaken, Faith Liddell. Zij benadrukt dat de samenwerking tot stand kwam met vallen en opstaan: 'Op praktisch niveau werkten we wel al samen, maar om ook op strategisch niveau te kunnen samenwerken, moesten we heel wat onderling wantrouwen overwinnen. Het is als een reis, een avontuur dat je samen aangaat. Het leidde tot een gezamenlijke strategie waaraan ook partijen als de Gemeente (the City of Edinburgh Council), de nationale overheid (Scottish Government) VisitScotland, EventScotland en de Kamer van Koophandel (Scottish Enterprise Edinburgh) zich committeerden. Het verhaal van Edinburgh wordt nu krachtig ondersteund en uitgedragen door deze samenwerkende partijen. Het is belangrijk te beseffen dat het verhaal er al was; Edinburgh was al festivalstad. Faith Liddell drukte ons dan ook op het hart: 'Vind je eigen verhaal en draag dat uit.'

Programma

'Samenwerking' was het centrale thema van de Festivalreis naar Edinburgh. In verschillende sessies spraken we daarover met o.a. **Paul Gudgin**, oud directeur van het Fringe Festival, **Faith Liddell**, directeur van Festivals Edinburgh, **Lynne Halfpenny**, hoofd afdeling Kunst en Cultuur van de Gemeente Edinburgh, **Frances Sutton**, Press Manager van het International Book Festival, **Anna Burkey**, Communications and Events Coordinator van UNESCO City of Literature en twee senior managers van de Fringe: **Christabel Anderson** (Participation) en **Alan Gibson** (Sponsorship and Marketing). **Malcolm Kennedy**, vanuit de Gemeente Edinburgh belast met veiligheid tijdens festivals, nam een deel van de delegatie mee op excursie langs verschillende locaties.

Verder bestond het programma o.a. uit een rondleiding langs de belangrijkste festivallocaties op de eerste dag, een gezamenlijke lunch en diner en bezoek aan een voorstelling. Daarnaast was er ruimte om op eigen gelegenheid voorstellingen te bezoeken en verder kennis te maken met de festivals. In die 'vrije tijd' trokken mensen in kleinere groepen op en is er veel gesproken over Utrecht en over wat we van Edinburgh kunnen leren. De sfeer in de groep was erg goed en de samenstelling van de delegatie werd als positief ervaren. Ieder keek met zijn eigen blik en dat was heel inspirerend.

Enkele reacties van de delegatie:

- 'Goed inhoudelijk programma, veel 'quality time' met collega's, gemeente en provincie. Ik had verwacht dat we veel zouden opsteken, geïnspireerd zouden raken en elkaar beter zouden leren kennen en dat is gelukt.'
- 'We hebben echt een aantal sleutelfiguren ontmoet de afgelopen dagen.'
- 'Het werkbezoek biedt diverse mogelijkheden voor vervolgstappen.'
- Quinten Peelen: 'En hoe nu verder? Voorstander van terugkerend initiatief! (Malta, Bologna?)'

² <http://www.scottisharts.org.uk/1/information/publications/1003373.aspx>

Utrechtse festivals op weg...

Naar huis Wat brengen we mee terug?

Op de laatste ochtend van het werkbezoek bespraken we tijdens een afrondende sessie wat de deelnemers het meest is opgevallen en wat ieder mee terugneemt naar Utrecht. Hieronder een samenvatting van de belangrijkste punten en tips, toegelicht aan de hand van uitspraken van de delegatie en sprekers.

1. Samenwerking

1.1 Samenwerking als state of mind als spirit of the city

- 'Er sprak veel gemeenschappelijke inzet uit de verhalen van de festivals en overheid in Edinburgh. Eén ding stond bij iedereen voorop: de wens Edinburgh de beste festivalstad ter wereld te laten blijven!'
- 'Samenwerken is een *state of mind* in Edinburgh. In Utrecht stellen we het eigenbelang nog te vaak boven de meerwaarde die samenwerken kan opleveren.'
- 'Belangrijk dat er een bestuurder is die achter de strategie staat. Utrecht zou ook zo'n ambassadeur voor de festivals en cultuur in het algemeen kunnen gebruiken.'
- Brett Bannink (Provincie Utrecht): 'Festivals Edinburgh gaat over relatiebeheer; binding van gemeente, inwoners en de sector met een meerjaren commitment.'

1.2 Ambitie, passie, enthousiasme, trots

- 'De festivals worden omarmd door gemeente, bezoekers, bewoners en artiesten. Er is zoveel passie om er iets moois van te maken.'
- 'Het enthousiasme waarmee samenwerking wordt uitgedragen is aanstekelijk.'
- 'Iedereen is hier trots! Dat geeft veel energie.'

1.3 Strategie, gezamenlijke doelen en commitment

- 'Er is in Edinburgh een duidelijke gezamenlijke strategie met heldere doelstellingen waar zowel festivals als gemeente zich aan hebben gecommitteerd, ook financieel. Vervolgens worden er duidelijke keuzes gemaakt (ook in financiering) op basis van die strategie. Als we in Utrecht zo iets willen, moet er een strategie komen waaraan we ons committeren.'
- 'De gemeente Edinburgh durft hele duidelijke keuzes te maken. De financiële inzet is vervolgens voor meerdere jaren.'
- 'Wat opvalt, is dat de gemeente haar rol neemt op het gebied van het ontwikkelen en vormen van een lange termijn strategie.'
- In Edinburgh trekken de grote en kleinere festivals samen op – 'we gaan samen vooruit, of niet', zegt Faith Liddell (directeur Festivals Edinburgh).

1.4 Samenwerking en concurrentie gaan hand in hand

- 'Concurrentie wordt in Edinburgh gezien als een gezonde vorm van competitie. De festivals werken samen maar blijven tegelijk werken aan hun eigen identiteit om zich zo van elkaar te onderscheiden.'
- Faith Liddell: 'We hebben collectieve dromen en ambities, maar ook onderlinge spanningen. Als je die samen uitvecht brengt de energie die dan vrijkomt je naar de volgende stap. Je moet niet bang zijn voor competitie, het komt de kwaliteit ten goede.'
- 'De festivals zijn hier solidair vanuit hun eigen kracht.'

1.5 Initiatief voor samenwerking komt uit de festivals zelf

- 'Als we meer willen samenwerken in Utrecht moet het initiatief van de festivals zelf komen.'

1.6 Onderzoek versterkt je positie

- Het Thundering Hooves rapport (2006) was een belangrijk moment in het tot stand komen van de samenwerking tussen de festivals in Edinburgh. Het leidde tot een gezamenlijke strategie waar ook gemeente en andere partners in de stad zich aan committeerden (ook financieel).
- Onderzoek maakt de economische impact van de festivals zichtbaar, waardoor de festivals hun positie als gesprekspartner met verschillende partijen sterker maakt. Maar Faith Liddell benadrukt wel: 'Iets heeft alleen economische impact als je een goed product hebt!'
- Door onderzoek hebben de festivals in Edinburgh veel concrete aantallen en cijfers die ze inzetten bij o.a. voor promotie en het aantrekken van sponsors.

1.7 Samenwerken is hard werken

- Faith Liddell: 'Het is hard werken. We komen elke zes weken bij elkaar. Elk festival moet geld en tijd inbrengen om de samenwerking mogelijk te maken.'

1.8 Formele structuur is belangrijk en staat informeel overleg niet in de weg

- Toen de festivals besloten samen te werken werd er een formele organisatie opgericht, er bleek een coördinator nodig om dingen af te stemmen. Faith Liddell: 'Al was het maar om de afspraken te regelen en te zorgen dat de bijeenkomsten doorgingen'.
- Door de formele structuur is het helder hoe en door wie beslissingen worden genomen
- De formele organisatiestructuur staat informele samenwerking en contact in de verschillende werkgroepen niet in de weg. Zo overlegt de werkgroep communicatie vaak in de kroeg.'
- Elk festival heeft vetorecht, daardoor is het mogelijk veel verder te komen in onderhandelingen, festivals hebben immers de zekerheid dat ze op het moment dat de uiteindelijke beslissing valt altijd nog nee kunnen zeggen. En als het dan unaniem ja is, gaat iedereen er ook volledig voor.
- Al doende wordt duidelijk op welke vlakken samenwerking wel en niet werkt. Zo wordt in Edinburgh bijvoorbeeld heel succesvol samengewerkt o.a. op het vlak van marketing en publiciteit, duurzaamheid, het samen optrekken naar de Olympische Spelen 2012, in professionele ontwikkeling van personeel en op het vlak van innovatie. Samen sponsors aantrekken is wel geprobeerd, maar blijkt ingewikkeld en is nog niet gelukt.

1.9 Goede relatie tussen festivals en gemeente is cruciaal

- 'De relatie tussen festivals en de gemeente is in Edinburgh niet alleen financieel. Het zijn partners. Festivals kloppen niet alleen bij de gemeente aan voor geld, maar ontwikkelen samen met hen een visie. De gemeente ziet op haar beurt dat festivals niet alleen economisch iets opleveren, maar ook op andere vlakken waarde toevoegen.'

Of zoals deze delegatieleden het verwoordden:

- Bram Buijze (Vrede van Utrecht): 'Wat ik meeneem is de urgentie om de samenwerking tussen festivals in Utrecht te versterken en een formele status te geven vergelijkbaar aan die van Festivals Edinburgh. Met als perspectief dat de festivals daarmee nog meer een aantrekkelijke en onontkoombare partner worden voor overheid en bedrijfsleven.'
- Quinten Peelen (Franz Liszt Pianoconcours): 'Door de strakke organisatie (onder de krachtige naam Thundering Hooves) en goede communicatie wordt de stad internationaal gezien als festivalstad. Edinburgh is tijdens de festivals een strak geleide vrijstaat. Onze gezamenlijke communicatie kan nog veel krachtiger. Daartoe moeten we samen ambities formuleren, keuzes maken en onze cijfers op orde hebben. We moeten weten wat het allemaal waard is.'
- Liesbeth van Batenburg (Gemeente Utrecht - Programmabureau Stadspromotie): 'Het is heel inspirerend te zien hoe de gemeente en de festivals hier samenwerken en onderstreept het belang van samenwerking tussen de Utrechtse festivals en de Gemeente en Provincie Utrecht.'

2. Festivals en de stad

2.1 De hele stad is betrokken bij de festivals

- 'De gastvrijheid in Edinburgh gaat door alle sectoren heen (hotels / festivals / restaurants).'
- 'Het valt op dat de hele stad, met een grote rol voor de universiteit, participeert in de festivals.'

2.2 Verschillende festivals tegelijkertijd, samenkomen van verschillende publieksgroepen

- 'Opvallend op straat: de variatie in het publiek door het heel eigen karakter van de verschillende festivals. Dat geeft een interessant beeld!'
- 'We hebben niet kunnen zien of er cross overs zijn tussen festivals, of artiesten doorstromen naar andere festivals.'

2.3 Grote festivals, toch intimiteit en rust

- 'De publieksaantallen zijn enorm, maar op straat voelt het prettig en sympathiek.'
- 'Ondanks de massaliteit toch een grote rust in de stad. Geen scooters en fietsers waar je als voetganger voor op je hoede moet zijn.'
- 'Wat ook opvalt: geen harde muziek. Dat is sterk aan banden gelegd door de gemeente. Edinburgh laat zien dat de stad kan worden gedomineerd door festivals, zonder herrie. Dat komt de sfeer ten goede.'

2.4 Stad als festivallocatie

Naar dit onderdeel is vooral door Ron Looij en Saskia Kluitmans (vergunningen en veiligheid - Gemeente Utrecht) scherp gekeken tijdens de reis.

- 'Er zijn in Edinburgh veel minder obstakels dan in Utrecht (bijv. fietsen op de stoep) waardoor er een optimale doorstroming is van het publiek.'
- 'Binnen- en buitenlocaties lopen vaak ongemerkt in elkaar over.'
- 'Bijzonder dat de stad zo schoon blijft ondanks het veelvuldige flyeren. Het heeft waarschijnlijk ook met mentaliteit te maken; als het schoon is, blijft het schoon.'
- 'Ter bescherming van de ondergrond wordt hier veel kunstgras gebruikt, ook op gras. Dat kan een goed idee voor Utrecht zijn.'
- 'Elke locatie is zelf verantwoordelijk voor de vergunningen, die verantwoordelijkheid ligt niet bij de festivals.'
- 'De hele stad, elk gebouw, elke binnenplaats wordt festivallocatie.'

3. Organisatie

3.1 Professionele PR en Communicatie

- 'Edinburgh als stad wordt veel genoemd in de communicatie van de festivals, ook worden er veel cijfers en feiten genoemd. Daar kan ik in mijn PR en communicatie van leren.'
- 'Artiesten zijn trots op de Fringe te staan en promoten zichzelf. Wij maken als festival vaak reclame voor de artiesten. Ik zou in Utrecht wel willen kijken of wij de artiesten zelf ook een rol kunnen laten spelen in de promotie.'
- 'Festivals weten zich goed te presenteren, professionele communicatie: veel feiten en cijfers en een flinke dosis passie en enthousiasme.'

3.2 Niet teveel denken vanuit de regels

- 'Er is in Edinburgh heel veel mogelijk. Wij denken in Utrecht veel meer (te veel?) vanuit de regels. In Edinburgh lijken ze meer uit te gaan van ambitie en dan pas te kijken of het kan.'

3.3 Financiële bijdrage MKB lastig

- Ondanks de schaal en het draagvlak voor de festivals in Edinburgh blijkt het MKB, zoals horeca, niet financieel te willen bijdragen aan de festivals. Xavier Vandamme (Festival Oude Muziek) merkte op dat als dat zelfs in Edinburgh niet lukt, ook gegeven de context van het financieringssysteem in de UK en het directe economische profijt van de festivals voor bijvoorbeeld restaurants en hotels, je je kunt afvragen in hoeverre het reëel is in Nederland wel financiering vanuit die hoek te vinden.

4. Kracht van Utrecht

Juist als je ergens anders bent, zie je scherper wat je eigen kracht is. Naast de zaken die de delegatie als lessen meeneemt uit Edinburgh, kwam tijdens de afsluitende sessie ook naar voren wat er thuis al is.

4.1 Inhoud / artistieke kwaliteit

- Xavier Vandamme (Festival Oude Muziek): 'Achter de enorme rijkdom zit in Edinburgh een armoede in inhoud verscholen. De kracht zit hier echt in de aantallen. Voor de inhoud van het programma zou ik niet naar Edinburgh komen. Het Edinburgh International Festival bijvoorbeeld, is allang niet meer toonaangevend. Dat is dan ook een wijze les voor ons: Wees alert want je kunt jezelf inhalen! We hebben in Utrecht ook wel wat volume maar we hebben vooral veel inhoud. Daar ligt onze kracht. We moeten onze eigen ziel (de inhoud) als vertrekpunt nemen. Wat wij doen in Utrecht is echt *cutting edge*, niemand komt daar in de buurt. Dat is uniek. We kunnen leren van Edinburgh hoe we dat verhaal kunnen communiceren. Als we dat goed doen komen ze over 10 jaar bij ons kijken om inspiratie op te doen!'
- Brett Bannink (Provincie Utrecht): 'Wat hier gebeurt, voelt meer als een publieksevenement met een hoog sociaal en economisch rendement dan als een cultureel festival. In die zin is Utrecht een veel sterkere festivalstad met een culturele sector die daar inhoud aan kan geven. Vinden wij die artistieke inhoud ook daadwerkelijk belangrijker? Die keus moeten we met elkaar bewust maken. De keuze voor artistieke inhoud wil echter niet zeggen dat we de economische waarde niet moeten uitdrukken.'

4.2 Talentontwikkeling / vernieuwing

- Het nadeel van de structuur in Edinburgh is dat nieuwe en kleine festivals moeilijk toegang hebben tot de samenwerkende festivals. De vraag is dan ook; is er voldoende ruimte voor doorstroming en vernieuwing? Het lijkt erop dat daar in Utrecht meer ruimte voor is en ook dat er meer aandacht is voor talentontwikkeling. Dat staat nu onder druk door de bezuinigingen, maar als Utrecht wil inzetten op kwaliteit en inhoud, liggen daar kansen, zeker met de kunstopleidingen in de stad.

4.3 Aanbod door het jaar heen

- Utrecht is daarnaast sterk in aanbod door het jaar heen. De gemeente Edinburgh is dan ook erg geïnteresseerd in het concept van Culturele Zondagen.

Utrechtse festivals op weg...

Naar verdere samenwerking?

Hoewel de festivals in Utrecht elkaar sinds 2009 op eigen initiatief regelmatig ontmoeten in het plenaire festivaloverleg en de verschillende werkgroepen, werd 'tijdens de eindsessie duidelijk dat de festivals er niet als groep zaten. Dat is niet vreemd omdat er ook (nog) geen vertegenwoordigend orgaan is', zoals een van de deelnemers het verwoordde. Wel bleek dat er behoefte aan een vervolg en te komen tot concrete stappen.

Festivaloverleg Utrecht

Uit het festivaloverleg dat in 2009 is gestart en waar alle Utrechtse Festivals voor zijn uitgenodigd, ontstonden de werkgroepen marketing, beleid, logistiek en duurzaamheid. Deze bleken succesvol, maar de samenwerking ligt nu nagenoeg stil door het wegvallen van de coördinator en door het ontbreken van een strategie.

Sinds 2010 komen de directies van enkele grote festivals regelmatig samen. Dit directeurenoverleg heeft voornamelijk geen formele structuur, agenda of voorzitter. Belangrijk onderwerp van gesprek is hoe te overleven in deze tijd van zware bezuinigingen. Daarnaast bespreken de directeuren hoe zij zich gezamenlijk willen verhouden tot gemeente, provincie en Vrede van Utrecht (2013, 2018). Er is geen verbinding tussen het directeurenoverleg en het festivaloverleg en de verschillende werkgroepen. Het directeurenoverleg is niet op de hoogte van wat er gebeurt in de werkgroepen en geeft op dit moment geen sturing aan deze groepen.

Kansen en bedreigingen

Dat de festivals in Utrecht, net als in Edinburgh, zelf het initiatief hebben genomen meer samen op te gaan trekken, geeft goede kansen voor een succesvolle samenwerking in de toekomst. Daarnaast blijkt eens te meer uit deze festivalreis dat Utrecht veel in huis heeft. Utrecht is sterk in kwaliteit en talentontwikkeling. Als de festivals daarin nog meer gezamenlijk optrekken valt er veel te winnen. De samenwerking in Utrecht staat nog in de kinderschoenen en we kunnen veel leren van Edinburgh om de Utrechtse kwaliteit te versterken en beter uit te dragen. Twee zaken lijken voor verdere samenwerking van cruciaal belang:

- **Strategie** – Het ontwikkelen van een gezamenlijke strategie door festivals, gemeente en provincie, waaraan elke partij zich committeert en waarbij ook (op langere termijn) partners als bedrijfsleven, culturele instellingen, SCU, Vrede van Utrecht en onderwijs worden betrokken.
- **Structuur** – De samenwerking zou gebaat zijn bij een heldere structuur. Wie is aanspreekpunt? Hoe elkaar informeren? Wie beslist? Wie neemt initiatief voor bijeenkomsten? Een formele structuur, zonder dat het rigide wordt of er teveel onnodige lagen ontstaan.

De grootste uitdaging is nu voort te zetten wat er al is opgebouwd – beginnende samenwerking op initiatief van de festivals – en gebruik te maken van de wil en het enthousiasme dat er is bij de verschillende partijen om te komen tot een volgende stap. Het festivaloverleg en de samenwerking in de werkgroepen werd door veel festivals als waardevol gezien. Op dit moment ligt die samenwerking bijna volledig stil en ligt bij niemand in het bijzonder het initiatief het overleg voort te zetten. Het risico bestaat dat als wat is opgebouwd niet in de een of andere vorm wordt voortgezet, het enthousiasme voor samenwerking zou kunnen verdwijnen. Een ander risico is dat samenwerking in deze tijd van zware bezuinigingen weinig prioriteit heeft omdat het iets extra's lijkt. Het is de uitdaging te onderzoeken hoe je door samen op te trekken elkaar juist in deze tijd kunt versterken. Tot slot is er het risico dat partijen op elkaar wachten. De vraag is dan ook: welke rol willen en kunnen de festivals, gemeente en provincie op zich nemen en wie neemt het initiatief voor vervolgstappen?

Enkele overwegingen ten aanzien van strategie en kansen

- **Compacte stad** – Juist kleinere steden als Edinburgh en ook bijvoorbeeld Avignon zijn goede festivalsteden, daar kan een festival de stad domineren. Dat biedt kansen voor Utrecht. In grote steden als London, New York en Parijs verzuip een festival al snel.
- **Festival als vorm** – Het is belangrijk te beseffen dat ‘festival’ een vorm is. Kunst en cultuur zijn de inhoud. Samenwerking tussen festivals is in ieder geval op het praktisch vlak zinvol, omdat de vorm overeenkomt. Overigens heeft die vorm op zichzelf bijzondere kwaliteiten die festivals en gemeente optimaal zouden moeten benutten. Door de hoge concentratie van aanbod in korte tijd, de impact op de stad en de aantrekkingskracht op publiek en professionals kunnen festivals bij uitstek zorgen voor: artistieke vernieuwing, talentontwikkeling, publieksvernieuwing, internationalisering, uitstraling extern (citymarketing) en prettige leefomgeving en trotse inwoners.
- **Boodschap** – Op strategisch niveau is het belangrijk te bedenken wat de boodschap is die je gezamenlijk uitdraagt. De vraag is of dat ‘Festivalstad’ moet zijn. Elke stad profileert zichzelf tegenwoordig zo. Festivals kunnen ook, samen met andere culturele instelling, het specifieke verhaal van de stad uitdragen. Bijvoorbeeld Stad van cultuur / kwaliteit / duurzaamheid / talent... Overigens is het daarbij ook de vraag in hoeverre je dat in je communicatie naar het publiek expliciet moet maken, het worden al snel holle marketingfrases. Belangrijker is dat festivals en overheid dat verhaal voor zichzelf en elkaar expliciet maken en bij het formuleren van een strategie uitgaan van die gedachte.
- **Inwoners** – Het is belangrijk niet alleen te communiceren naar mensen van buiten de stad, maar juist vooral te kijken naar hoe je kwaliteit kunt toevoegen aan het leven van de bewoners van Utrecht. Overigens bereik je daarmee ook vanzelf een breder publiek, trotse inwoners zijn immers de beste ambassadeurs die je kunt wensen.

Uitdagingen en vragen t.a.v. samenwerking voor festivals en overheid

Belangrijkste vraag is: Hoe kunnen festivals en overheid samen een heldere strategie ontwikkelen en duidelijk keuzes maken? Wat (o.a. welke structuur) is daarvoor nodig? Vragen voor festivals en overheid zijn o.a:

Festivaloverleg en directeurenoverleg

- Is het wenselijk de bijeenkomsten van het festivaloverleg en de verschillende werkgroepen voort te zetten? En zo ja, hoe kunnen we daarvoor zorgen? Mogelijk in een andere vorm?
- Hoe kan er een verbinding worden gemaakt tussen het directeurenoverleg en het festivaloverleg en de werkgroepen? Hoe kunnen de directies sturing geven aan de werkgroepen? Hoe elkaar op de hoogte houden? Wie is aanspreekpunt?
- Is er voldoende gezamenlijkheid voor een coördinator? Een roulerend voorzitterschap binnen het directeuren overleg werd als mogelijkheid genoemd. De vraag is: moet er eerst een strategie komen, of zorgt een formelere structuur er juist voor dat er strategie komt. – In Edinburgh bleek een coördinator nodig om vervolgstappen te kunnen zetten.
- Hoe kan verdergaande samenwerking er juist in deze tijd van bezuinigingen voor zorgen dat festivals hun hoofd boven water kunnen houden?
- Welke festivals schuiven aan bij het directeurenoverleg? Alleen voor festivals of ook andere culturele instellingen laten aanschuiven?
- Hoe samenwerken met festivals onderling, gemeente en provincie, Vrede van Utrecht, SCU, Andere instellingen als bedrijfsleven / onderwijs / hotels.

Gemeente en Provincie

- Welke rol wil de Gemeente Utrecht en spelen in bevordering van de samenwerking tussen festivals, professionalisering en internationalisering? Welke rol wil de Provincie spelen?
- Hoe gemeentelijk en provinciaal beleid afstemmen?
- Wat is het verhaal van Utrecht? / Van de Utrechtse Festivals / de Utrechtse kunst en cultuur?

Enkele aanknopingspunten voor vervolgstappen

De afsluitende sessie in Edinburgh gaf aanknopingspunten voor volgende stappen van verschillende partijen.

- **Festivaloverleg / directeurenoverleg**

- Xavier Vandamme: 'Overleg en samenwerking tussen de festivals in Edinburgh is inspirerend. In Utrecht loopt het directeurenoverleg nu ook goed, festivals zoeken elkaar steeds meer op. Maar de afgelopen dagen hebben laten zien dat we er nog veel meer uit kunnen halen en hebben er voor gezorgd dat ik nu nog meer de noodzaak van samenwerking inzie.'
- 'Roulerend voorzitterschap directeurenoverleg, bijv. per half jaar zou een optie zijn.'
- Bram Buijze: 'Er zou een follow-up moeten komen met een kleinere groep (alleen festivaldirecteuren, eventueel aangevuld met een waarnemer van Gemeente en Provincie) om een strategie uit te werken voor versterking en formalisering van de samenwerking van de Utrechtse festivals. Die groep kan ook nog meer in de diepte gaan met een aantal mensen uit Edinburgh.'

- **Provincie Utrecht**

- De Provincie formuleert op dit moment nieuw festivalbeleid. Ze wil daarbij nadrukkelijk aansluiten bij de wens van de festivals zelf. De provincie nodigt het directeurenoverleg dan ook uit hun wensen te formuleren.
- Catherine Peters Sengers (beleidsadviseur Cultuur Provincie Utrecht) zei tijdens de afsluitende sessie dat ze zich sterk zal maken een bestuurder te vinden die zich als ambassadeur wil opwerpen voor de festivals (en cultuur in het algemeen).

- **Gemeente Utrecht, afdeling BIS / Internationalisering - Similar Cities Network**

De Festivalreis naar Edinburgh is een eerste project om binnen het Similar Cities Netwerk ook tot uitwisseling en samenwerking te komen op het vlak van cultuur. Juist omdat de steden binnen het netwerk vergelijkbaar zijn qua schaal is het interessant daar uitwisseling en samenwerking aan te gaan. Zo dingt Aarhus in 2017 naar de titel Culturele Hoofdstad van Europa. De culturele sector en festivals zitten daar dus nagenoeg in dezelfde fase als de festivals in Utrecht wat betreft de aanloop naar Culturele Hoofdstad. Gertrud van Dam en Sanne van den Broek zetten de contacten binnen het Similar Cities Network graag in voor de festivals en de culturele sector als geheel. Overigens werkt de afdeling ook samen met Malta, die in 2018 net als Nederland de Culturele Hoofdstad levert.

- **Vrede van Utrecht 2013 / Culturele Hoofdstad 2018**

De viering van de Vrede van Utrecht in 2013 en de ambitie Europese Culturele Hoofdstad te worden in 2018 zijn uitgelezen kansen om de culturele sector in Utrecht te versterken en gezamenlijk met andere partijen in de stad op te trekken. Tijdens de afrondende sessie met de delegatie in Edinburgh komt ter sprake dat deze ambities door de sector niet vol enthousiasme worden omarmd, zoals dat wel in Edinburgh gebeurt. Bram Buijze licht toe: 'De **Vrede van Utrecht** heeft deels een eigen programmerende rol, maar ziet het daarnaast nadrukkelijk als haar opdracht om het culturele kapitaal van Utrecht in te zetten. De organisatie heeft daar sterk op ingezet, heeft culturele instellingen en personen uitgenodigd programma-ideeën te formuleren voor zowel 2013 als 2018. Dat leidt niet in alle gevallen tot respons. Waardoor her en der het gevoel blijft bestaan dat het contact tussen de organisatie en de sector te wensen over laat.' Bram benadrukt dat de Europese Culturele Hoofdstad-ambitie een kans is die alle instellingen aangaat en hij nodigt iedereen uit met hem te bespreken hoe we er voor kunnen zorgen dat de ambitie om Culturele Hoofdstad te worden, de ambitie wordt van heel (cultureel) Utrecht.

Eerste stappen gezet

Uit het contact dat de organisatie van de reis na terugkomst had met enkele directies van Festivals, Culturele Zaken, Stads promotie en de Provincie bleek dat alle partijen graag zien dat er vervolgstappen worden gezet naar aanleiding van het werkbezoek naar Edinburgh en dat de eerste stappen inmiddels zijn gezet:

- De **Provincie Utrecht** organiseerde begin september een ontmoeting voor Gedeputeerd Mariëtte Pennarts-Pouw met enkele festivals die door de Provincie meerjarig worden ondersteund en die deelnamen aan de reis naar Edinburgh. Het gezelschap ging op bezoek bij Festival Oude Muziek en sprak o.a. ook over de ervaringen in Edinburgh. Catherine: 'We vonden het belangrijk de Gedeputeerde de festivalsfeer te laten proeven en enthousiast te maken voor festivals, zodat zij dat ook naar buiten toe kan uitdragen en zich sterk kan maken voor festivals en cultuur.'
- In het **directeurenoverleg** is, ingegeven door Edinburgh, besloten tot een inventarisatie van cijfers (bijv. bezoekersaantallen) waarmee de festivals gezamenlijk duidelijker kunnen communiceren met verschillende partijen. Quinten Peelen: 'Dat is snel en effectief gedaan. En het werkt.' De cijfers werden onder meer gebruikt in een artikel in Binnenlands Bestuur (september 2011) over de culturele sector in Utrecht, waarin ook wordt verwezen naar de Festivalreis naar Edinburgh.
- De **Gemeente Utrecht**, afdeling BIS (Gertrud van Dam), Culturele Zaken (Renée Heijnen) en Stads promotie (Liesbeth van Batenburg) hebben afgesproken en toegezegd te zorgen voor een vervolgesprek om samen met de festivals te praten over welke stappen in nabije toekomst te zetten en hoe een overkoepelende strategie te formuleren. Ook willen ze graag met de festivals bespreken in hoeverre een onderzoek naar de impact van festivals zou kunnen bijdragen aan het formuleren van zo'n strategie. Ook de Provincie Utrecht (Brett Bannink en Catherine Peters Sengers) willen de mogelijkheden voor zo'n onderzoek graag met de festivals bespreken.

Volgende stap...

Dit document vormt de afsluiting van het werkbezoek aan Edinburgh. De organisatie hoopt van harte dat deze reis niet alleen heeft bijgedragen aan verdere internationalisering en het versterken van de onderlinge contacten in Utrecht maar ook zal leiden tot volgende stappen in de samenwerking tussen de festivals en andere partijen in Utrecht. De vraag is nu:

Wie zet de volgende stap?

Welke stap zetten de festivals?

Welke stap zetten gemeente en provincie?

Wat hebben ze van elkaar nodig?

Meer informatie / contact

Heb je vragen, suggesties, wil je meer informatie of in contact komen met iemand in Edinburgh mail dan naar:

francy@francyderks.nl (Projectleiding Festivalreis - www.francyderks.nl)

s.van.den.broek@utrecht.nl (Sanne van den Broek - Gemeente Utrecht afdeling BIS/ Internationalisering)

g.van.dam@utrecht.nl (Gertrud van Dam - Gemeente Utrecht afdeling BIS/ Internationalisering)

Francy Derks, oktober 2011

Met dank aan Sanne van den Broek en Gertrud van Dam (Gemeente Utrecht afdeling BIS / Internationalisering), Johanneke Minnema – Faem (project-assistent Festivalreis) en alle deelnemers.